

Animal welfare, etológia és tartástechnológia

Animal welfare, ethology and housing systems

Volume 11

Issue 2

Gödöllő
2015

A KINCSES-BILLEGE TERMELŐI VÁNDORMÉHÉSZET BEMUTATÁSA A MAGYAR MÉHÉSZETI NEMZETI PROGRAM (2013-2016) ALAPJÁN

Oravecz Titanilla Éva

Szent István Egyetem, Gazdálkodás és Szervezéstudományok Doktori Iskola
2100 Gödöllő, Páter Károly út 1.
oravecztitanilla@gmail.com

Összefoglalás

Termelői Vándorméhészetünk 5 éves fejlődését szeretném bemutatni, élelmiszerbiztonsági szempontok alapján külön tárgyalva a termelési technológiákat, a megtermelt méhészeti termékeket, illetve a piaci tevékenységünket. Fő célom méhészetünk szerkezetének összehasonlítása az országos átlaggal a Magyar Méhészeti Nemzeti Program (2013-2016) alapján. A méztermelés élelmiszerbiztonsági kérdését a méhegészségügy helyzetével vonom párhuzamba. Élelmiszerbiztonság témában bővebben foglalkozom a méhekre ható káros hatásokkal, a méhek egészségének szinten tartásával és védelmével, a méhészeti termékek és a méhcsaládok higiénia szempontjaival, illetve magával a méz útjával. A piaci értékesítési területeken vizsgáltam a fogyasztói magatartásokat, amelyek szerint egy-egy termék vagy termelő a fogyasztók kedvencévé válhat. Felmértem a mézhamisítási botrányok hatásait fogyasztóink körében. Részletesen bemutatom a fogyasztók méhészeti termékekkel és a termelővel szemben elvárt minőségi, etikai és piaci igényeit.

Az V. Gödöllői Állattenyésztési Tudományos Napok alkalmából méz- és méhészeti termékkóstolást teszünk lehetővé, hazai termelők és külföldi, nálunk kevésbé ismert termékek íz világát hozzuk el a konferenciára, hogy ki-ki a saját érzékszervi vizsgálata alapján dönthesse el, mi az, ami számára fontos és ízletes. Ebben a témakörben, szakmai vizsgálatokra, az Országos Magyar Méhészeti Egyesületre, valamint a gyakorlati és elméleti tudásunkra támaszkodunk.

Kulcsszavak: méhészet, élelmiszerbiztonság, méz, fogyasztói magatartás

THE KINCSES-BILLEGE APIARY'S PRESENTATION ACCORDING TO THE HUNGARIAN APICULTURAL NATIONAL PROGRAM (2013-2016)

Abstract

In this work, our apiary's 5 years development is presented in its market access method and the enrichment of its theoretical knowledge in regard to food safety. My main goal is to compare our apiary's structure with the national average according to the Hungarian Apicultural National Program (2013-2016). The apiary's production indicators, bee products and market activity are all demonstrated. The food safety aspect of honey production is investigated from the perspective of bee health care.. Regarding the topic of food safety i also present the environmental impacts, bee health care, hygiene of bee products and bee colonies as well as the path that the honey takes before it finally reaches its customers.

I examined consumer habits in different sales areas which may adumbrate whether the product will become a customer's new favourite or not. The customers' ethical, qualitative and commercial expectations are also presented as well as the effects of the honey adulteration scandals. The tasting opportunity of honey and bee products is a part of my presentation as i offer both national and foreign producers' honey to taste personally, which may show you an unkown savour. I rely on professional researches, the Hungarian Bee-keeping Association and a local beekeeper's theoretical and practical knowledge.

Keywords: apiary, food safety, honey, consumer behavior

Bevezetés

A Kincses-Billege Termelői Vándorméhészet telephelye a Pilisi Parkerdőben található. A méhészetet Kincsesné Billege Krisztina és férje Kincses Zoltán vezeti. Második generációs méhészek vagyunk, jelenleg a harmadik generációt neveljük, ez nálunk apáról fiúra szálló hagyomány. Vándorméhészek révén, igyekszünk kihasználni az optimális lehetőségeinket, melyeket a környezeti tényezők erősen befolyásolnak. Méhészetünket a 60-as években alapította Krisztina édesapja, Billege Ottó, ő építette méhes házainkat 1979-ben és 1981-ben, melyek a mai napig működnek. Annak idején Zalaapátiban végezte a méhész és méhegészségügyi iskolát, tőle származik a legtöbb gyakorlati és elméleti tudásunk. A régi hagyományokat és a gyakorlatot ötvözzük a XXI. században tanultakkal és fejlesztjük a megfelelő technológiánkat, amit az iskolában tanultunk és folyamatos képzésekkel fejlesztjük tudásunkat. Saját méhészetünket, a Kincses-Billege Termelői Vándorméhészetet 2000-ben alapítottuk 50 db méhcsalád vásárlásával. 2004-től egy melegéptményes NB rendszerű méhesházat vettünk át a családuktól, méhészetünket egészen 170 méhcsaládig bővítettük. 2009-ben még egy méhesházat vettünk át, és bővítettünk 60 rakodó kaptárral. Családi vándorméhészetünk fejlődését szeretném bemutatni, külön tárgyalva a termelési technológiákat, a megtermelt méhészeti termékeket és a piaci tevékenységünket.

Anyag és módszer

A Magyar Méhészeti Nemzeti Program (2013-2016) alapján mutatom be méhészetünk szerkezetét, összehasonlítva az országos átlaggal. A jelentés szerint a magyar méhészet a mezőgazdaság bruttó termelési értékének 1%-át, az állattenyésztésnek mintegy 3 %-át adja. A méhészeti ágazat jelenleg mintegy 18 - 20 000 család megélhetéséhez nyújt kiegészítő vagy fő jövedelemforrást, így közvetve hozzájárul a vidék népességmegtartó képességéhez. A méhészetek ezen túlmenően létfontosságú szerepet töltenek be az ökológiai egyensúly fenntartásában is. Az átlagos méhcsalád-sűrűség Magyarországon 11 méhcsalád/km². Sok éves átlagban a méhészetek száma: 15 000 és 20 000 között alakult, ebből a professzionális fogalomkörbe tartozó (minimum 150 méhcsaláddal rendelkező) méhészetek száma jelenleg meghaladja az 1 400 - at. Ez az előző 2010-2013. időszakhoz viszonyítva 40 %-os emelkedést mutat. A méhcsaládok száma: több mint 1 000 000 méhcsalád, ebből a professzionális méhészek által birtokolt méhcsaládok száma: 332 000 méhcsalád. A méhészetek száma jelenleg meghaladja az 1 400-at, a méhcsaládok száma több mint 1 millió, a méztermelés az elmúlt 10 évben 15 000-30 000 tonna között változott. Az Európai Unió 27 tagállama között hazánk rendelkezik a 6. legtöbb méhcsaláddal, a méhészek számát tekintve a középmezőnybe tartozunk, de a méhsűrűség tekintetében a 2. helyen állunk. (*Magyar Méhészeti Nemzeti Program 2010-2013*)

Eredmények és értékelésük

Méhlegelő

Magyarország természeti adottságai kedvezőek a méhészkedés számára. Viszonylag hosszú a virágzási időszak, jó években március elejétől augusztusig tart, amely alatt a méhek nektárhoz és virágporthoz jutnak. A vándoroltatási időszakot a galagonyával kezdjük a Pilisben, majd a Mecsek környékén folytatjuk a medvehagymával, a Tisza környékére megyünk a repcéért. Hazánk nagy kiterjedésű, 400 ezer hektáros akác erdőterülettel rendelkezik. Ez a magyar méhészet legfontosabb méhlegelője, s a nektárjából készített méz a magyar méztermelés alapja. Az akácokat az Alföldön és a Nógrádba is meglátogatjuk, Kőszegre megyünk a gesztenyéért, Zselicbe a hársért, Börzsönybe a hárs-gesztenyéért, Tázlárba a selyemfűért és Alföldre napraforgóért. Az erdei és a vegyesvirág méz a Pilisi Parkerdőből való. A hosszú és kemény munkát igénylő vándoroltatási időszak végével Soroksáron végezzük el az őszi munkákat, majd a pilisi erdőgazdálkodás területén telettetjük méheinket. Keressük az utat a méheink számára a legjobb és legértékesebb méhlegelők elérése érdekében, hogy megfelelő immunrendszerrel legyenek felvértezve minden körülmény között. Az értékes méhlegelők a méhészeti termékekben is visszaköszönnének, ezáltal fejtik ki az emberi szervezetre gyakorolt jótékony hatásukat.

Méhtenyésztés, méhegészségügy

A hazai ökológiai körülményekhez jól alkalmazkodó, e tájon őshonos méhfajtaival, a krajnai méh egy változatával a Pannon méhvel rendelkezünk. Tenyésztése évek óta hatósági felügyelet mellett, szabályozott és ellenőrzött körülmények között folyik. A Magyar Méhtenyésztők Országos Egyesületének (röviden MMOE) feladata a méhtenyésztők érdekképviselése. Az egyesület célja a 2012. augusztus 21-én kelt Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH) határozat alapján: a Pannon méh tenyésztési értékének megőrzése, nemesítése, genetikai képességeinek javítása, valamint a nevezett fajta tenyésztésének egységes elvek szerinti tenyésztési feladatainak szervezése. A MMOE hatáskörébe tartozik a tenyésztelepek irányítása és szervezése, kielégítve ezzel az ország minőségi méhanya igényét. Méhészetünkben csak és kizárólag az őshonos fajta Pannon méh található. Méhészetünk fele-fele arányban neveli és vásárolja a méhanyákat, idén az anyákat az egyesület anyanevelő telepi engedéllyel rendelkező tagjától, Tóth Zoltántól (Kesznyéten) vásároltuk. Jelenleg az anyanevelő kiscsaládokkal együtt körülbelül 350 méhcsaláddal dolgozunk.

Magyarország az Alaptörvényben deklarálta az ország GMO mentességét; - így a hazai termelésű GMO-mentes méz, piaci előnyre tehet szert a GMO-kat termesztő országokban előállított mézzel szemben. A méhegészségügyi hálózat rendszeres ellenőrzéssel biztosítja és tanácsadással segíti a méhbetegségekkel szembeni védekezést, mivel Magyarország a nagy méhcsalád-sűrűség és az intenzív vándorlás miatt, fokozottan kitett a betegségek terjedésének. A növényvédő és rovarölő szerek nem szabályszerű használata, a nyúlós költésrothadás, a nozéma, s az egyéb kórokozók, kártevők minden esztendőben igen komoly károkat okoznak az ország méhészeteiben, de a legnagyobb veszélyt mégis változatlanul - csakúgy, mint a világon mindenhol - a varroa atka jelenti. Örömmel jelenthetjük ki, hogy méhészetünk mindenféle betegségtől és fertőzéstől mentes, méheink teljesen egészségesek. (*Magyar Méhészeti Nemzeti Program 2010-2013*)

Szakmai érdekvédelem, szakmai koordináció

A magyar méhésztársadalom szakmaszervezeti érdekvédelmi rendszerét „szövetségi” formában, - hagyománytisztelet, szakmaszeretet, szolidaritás jegyében - az Országos Magyar Méhészeti Egyesület látja el jelentékeny erővel maga mögött tudva, hiszen a több mint 11 ezer méhész, 111 helyi méhészegyesület képviselőjében hitelesen érzékeli a méhészek problémáit, képes megoldási javaslatok kidolgozására, a méhészek érdekének képviselőjére. Az Országos Magyar Méhészeti Egyesület tagjai vagyunk, azon belül is a budapesti szervezethez tartozunk. Jelenleg a konvencionális méhészetek közt tartanak számon.

Méztermelés

A magyar méztermelés gerincét a kiváló, s egyedi minőségi mutatókkal rendelkező akácméz adja. Emellett jelentős még a napraforgó, és a repceméz mennyisége. Nem feledkezhetünk el azonban az igazi kuriózumként pergetett gyümölcs, selyemfű, hárs, szelídgesztenye, facélia, zsálya, levendula, menta, medvehagyma, pohánka stb. mézekről sem. A nemzeti program keretén belül végzett folyamatos mézvizsgálatok is segítik a kiváló mézminőség fenntartását. A minőségellenőrzést az élelmiszerlánc-felügyeleti hatóság folyamatosan végzi, amelyek keretében monitoring-vizsgálatokat és szűrőpróbaszerű ellenőrzéseket folytatnak. A mézexport esetén a tételes laboratóriumi ellenőrzés kitétel. A propolisz, méhméreg stb. termelése számottevő gazdasági jelentőséggel nem bír, ellenben a fagyasztott és a szárított virágpor iránti kereslet az utóbbi időszakban fellendült, így a virágport termelő méhészetek száma is gyarapodott. A méztermelés technológiai színvonalában szemmel látható változások történtek. A Magyar Méhészeti Nemzeti Program révén elnyerhető támogatásoknak köszönhetően az eszközhasználat több területén is komoly minőségi előrelépés történt. Jelentősen gyarapodott azoknak a méhészeteknek a száma, amelyek korszerű, s az élelmiszerbiztonsági előírásoknak is megfelelő eszközök használatával kívánják lépést tartani a kor követelményeivel. (*Magyar Méhészeti Nemzeti Program 2010-2013*)

A magyar méhészetekre továbbra is jellemző a többféle kaptártípus, illetve keretméret alkalmazása. Bár napjainkban még mindig domináns, s a legnagyobb arányban (mintegy 60 %-ban) használt típus a Nagy-Boczonádi fekvőkaptár és variánsai, (NB 24, NB 20, NB 18, NB 15) a szemléletmódbeli változásnak, valamint a Magyar Méhészeti Nemzeti Program keretében nyújtott támogatásoknak köszönhetően a rakodó kaptártípus egyre dinamikusabb ütemben terjed a főként fiatalabb, induló méhészetek, méhészek körében. (1/2 NB, Hunor, Dadant, KB, Zander, stb.) (*Magyar Méhészeti Nemzeti Program 2010-2013*)

Az 1960-as években az akkori korhoz hűen Nagyboconádi kaptárakkal kezdtük. Későbbi fejlesztésünk az 1980-as évek elején 2 db 60 családos meleg építményes méhes ház építése volt, hátsó kezelésű Bene féle NB fészkek, hízalt keretekkel, mely jelenleg is működésképes. Második generációs méhészként a XXI. században már a rakodó 1/2 NB -kel dolgozunk. Jelenleg a legújabb típusú Polisztírol Hab kaptárakat teszteljük.

A magyar méztermelés nagyobb részét a vándorméhészetek termelik. Gyakorlati tapasztalataink alapján elmondható, hogy a méhészek többsége, - mintegy 65 - 70 %-a - vándoroltatja méhészetét. Vándorméhészek révén, igyekszünk kihasználni az optimális lehetőségeinket, melyeket a környezeti tényezők erősen befolyásolnak.

Mézértékesítés, mézfogyasztás

Az utóbbi években a magyar mézértékesítésre jellemző, hogy a méhészek a megtermelt méz 73 %-át nagybani felvásárlóknak hordósan, 1 %-át kiszervezve kiskereskedőknek, további 1 %-át ipari felhasználóknak és az éves hozam mintegy 25 %-át közvetlenül a fogyasztóknak értékesítik. Mi 2009-ig szinte kizárólag nagybani felvásárlóknak, hordósan értékesítettük

mézünket, majd 2010-től a megtermelt méz 80-85%-át közvetlenül a fogyasztóknak, 15-20%-át kiskereskedőknek értékesítettük. Mi is szeretjük és használjuk a mézet, ezért gondossággal és odafigyeléssel készítjük el. Saját termékeinket jelenleg közvetlenül a fogyasztóknak értékesítjük Szigetszentmiklóson, Gyálon és Pestszentlőrincen. A fent említett fajtamézeken kívül virágport, méhpempőt, propoliszt és különböző mézből készült édességeket, illetve szépítő-gyógyhatású készítményeket is kínálunk a fogyasztók számára. (*Magyar Méhészeti Nemzeti Program 2010-2013*)

A közvetlen kapcsolat, a háztól és a piacokon való értékesítés megerősítette a kapcsolatot a méhész és a fogyasztó között. A bizalom megszilárdulása pedig az értékesített mennyiség folyamatos emelkedést eredményezett. Ebben komoly szerepe volt a folyamatos mézvizsgálatoknak, valamint a termelői méz azonosítására létrehozott mézzárszalagnak, és a termelői mézesüveg használatának. Termékeink egyediségének biztosítása érdekében saját, egyedi tervezésű üvegeket és személyreszabott termelői zárszalagot használunk.

Élelmiszerbiztonság

Az Országos Magyar Méhészeti Egyesület a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal közreműködésével kiemelt figyelmet fordít a hazai üzletekben, piacokon árusított mézek minőségellenőrzésére. A mézek minőségellenőrzési, minőségbiztosítási és minőségtanúsítási rendszere garantálja, hogy mind exportra, mind belföldi fogyasztásra csak kifogástalan minőségű méz kerüljön. Az országban jelenleg 9 olyan mézüzem (2007-ben még 11 üzem volt) működik, amelynek alapanyag-feldolgozó kapacitása meghaladja az évi 1 000 tonnát. Ezekon kívül több mint, 400 kisebb mézüzem van az országban, melyek higiéniai és minőségtanúsítási besorolása jónak tekinthető. Az üzemek mind HACCP rendszerben működnek, saját laborral rendelkeznek, amelyek az alapvizsgálatok elvégzésére alkalmasak. (*Magyar Méhészeti Nemzeti Program 2010-2013*)

Az őstermelő méhész, ha méheit regisztrálta az ENAR-ban illetve a NÉBIH-nél, akkor jogosult a terméke kiszereléséhez. A területileg illetékes Élelmiszerlánc-biztonsági és Állategészségügyi Igazgatóság illetékes Hivatala felé kell benyújtani a kérelmet kistermelői regisztrációra. Az illetékes szerv helyszíni szemle után adhatja ki a határozatot, mely rögzíti, a nyilvántartási számot. Ez a határozat tartalmazza a 14/2006. (II.16.) FVM-EüM-ICSSZEM együttes rendelet számát is, mellyel a hatóság a helyszíni szemle alkalmával megismerteti a termelőt. Vagyis ezek a kistermelői élelmiszer-termelés,- előállítás és –értékesítés feltételei.

Export

Magyarország történelmileg a nagyobb méztermelő országok közé tartozik, összetétel és íz tekintetében is világszínvonalúak a hazai mézek. A megtermelt méz több mint 80%-a külföldi piacokra, az utóbbi évtizedekben szinte teljes egészében a nyugat-európai országokba kerül. Az unió méztermésének kb. 12%-a terem hazánkban, a világ mézkereskedelmében 5% részesedése van a magyar méznek, ami értelemszerűen magyarázza nem ármeghatározó, hanem árkövető szerepét. A fő export termék az akácméz és a vegyes virágméz, de ezeken túlmenően kisebb mennyiségben egyéb fajta- és lépesmézet, méhviaszt és propoliszt is exportál hazánk. Méhészetiünk jelenleg se mézet, se más egyéb méhészeti terméket sem kínálunk exportra. (*Magyar Méhészeti Nemzeti Program 2010-2013*)

Hazai fogyasztói szokások

A Magyar Méhészeti Nemzeti Programban leírtak alapján a hazai mézfogyasztás éves volumene mintegy 7 000 tonna körüli; - így az egy főre jutó éves fogyasztás mintegy 0,7 kg-ra

tehető. Ez komoly előrelépést jelent az előző támogatási időszakhoz képest, melyben csupán 0,6 volt az egy főre jutó éves fogyasztás, ami az európai átlaghoz képest meglehetősen alacsony. Ezt a növekedést saját szakmai tapasztalataink alapján csak megerősíteni tudjuk. (*Magyar Méhészeti Nemzeti Program 2010-2013*)

Díjak, szakmai elismerések

2013-ban az országos Gyulai Méz és Mézeskalács Fesztiválon 6 fajta mézet indítottunk a versenyen, ebből 3 ezüst és 3 bronz érmet kaptunk. 2014-ben 1 arany, 1 ezüst 2 bronz érmet nyertünk, idén 4 fajtamézet szeretnénk indítani a versenyen. 2014-ben részt vettünk a „Mentsük meg a magyar akácfákat” kezdeményezésben, a vásárlóink támogatása által 1500 aláírást gyűjtöttünk, hogy a magyar akác és a magyar akácméz hungarikum lehessen. Ez év november 21.-én pénteken részt vettünk a mézes reggeli programban. Szigetszentmiklóson zajlott a központi rendezvény, ahol több, mint 1200 gyermek kóstolhatta meg mézeinket, a kicsiknek a csilipaprikás és a mentás méz volt a kedvence. 2014-től az ÖMKI szervezésében lévő programokba is bekapcsolódtunk. A „on-farm” típusú üzemi kutatások egyik gyakorlati méhesévé váltunk. Magyarországon 23 ilyen méhészet van jelenleg. A varroa atka elleni ökológiai védekezési program egész éven át tartó, gyakorlati eredményeit juttatjuk el az ÖMKI szakreferenséhez.

Következtetések és javaslatok

Több mint 40 éve foglalkozunk méhekkel és méhészeti termékekkel, természetesen folyamatosan fejlesztjük vállalkozásunkat, lépést tartunk a szakma fejlődésével. Hiszen, mint minden szakma, ez is folyamatosan fejlődik, változik, újabb és újabb eszközök, finomabbnál finomabb termékek kerülnek látókörbe.

Fontosnak tartjuk az ágazat társadalmi szerepének megerősítését és elismertetését, amely a vidék népességmegtartó képességének erősítésében és a lakosság egészséges, kiváló minőségű méhészeti termékekkel történő ellátásában nyilvánul meg. Nem szabad megfeledkezni arról a fontos tényről sem, hogy a méhészetek nem csupán gazdasági hasznot állítanak elő, hanem nélkülözhetetlen szerepük van az ökológiai egyensúly fenntartásában is, ami alatt a méhek általi beporzás más módon meg nem oldható feladatának biztonságos elvégzését értjük.

Irodalomjegyzék

- Kincsesné B. K.* (2015). Méhészbemutató a Kincses-Billege Termelői Vándorméhészetben. Szigetszentmiklós. 2015. szeptember 25.
- Kincsesné B. K., Oravecz T.* (2015). Mézkóstoltatás. II. Fenntartható Fejlődés a Kárpát-medencében Konferencia. Budapest. 2014. december 11.-12.
- Kincses Z.* (2015). Előadás a Kincses-Billege Méhészet alakulásáról és működéséről. Pestszentlőrinc. 2015. október 3.
- Magyar Méhészeti Nemzeti Program 2010-2013* (2010). Melléklet a 47/2010. (XII. 31.) VM rendelethez. Magyar Közlöny 202. 32225- 32230.
- 118/2013. (XII. 16.) VM rendelet* (2013) A Magyar Méhészeti Nemzeti Program alapján a 2013–2016 közötti végrehajtási időszakokban a központi költségvetés, valamint az Európai Mezőgazdasági Garancia Alap társfinanszírozásában megvalósuló támogatások igénybevételeinek szabályairól. Magyar Közlöny. 210. 84800-84822.